

VARAUTUMINEN JA TOIMINTA MAHDOLLISESSA KAASUVERKOSTON TOIMITUSHÄIRIÖTILANTEESSA

Laadittu syyskaudella 2023 Kaasupoolin asettaman työryhmän toimesta. Työryhmään kuuluivat edustajat Huoltovarmuuskeskuksesta, Gasgrid Finland Oy:stä sekä Suomen Kaasuyhdistyksestä. Viimeistely Kaasupoolin kommenteilla 4.12.2023.

Laadittu ohje perustuu alun perin a) Kaasun toimitusvarmuuden ennaltaehkäisy- ja hätäsuunnitelmaan, 16.6.2023, Huoltovarmuuskeskus sekä b) Varautuminen ja toiminta mahdollisessa maakaasun toimitushäiriössä, Öljypoolin toimikunta, Maakaasujaosto 7.10.2013 VATO-työryhmä.

1. VARAUTUMINEN MAHDOLLISIIN KAASU-VERKOSTON TOIMITUSHÄIRIÖIHIN

Taustaa

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/1938 toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi kaasuverkostoissa annettiin 25.10.2017. Asetuksen mukaan vastuu kaasun toimitusvarmuudesta jakautuu yhteisesti kaasualan yrityksille, jäsenvaltioille, erityisesti niiden toimivaltaisten viranomaisien välityksellä, ja komissiolle, niiden toiminta-aloilla ja toimivalan mukaisesti. Suomessa työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) nimitti vuoden 2010 lopulla toimivaltaiseksi viranomaiseksi Huoltovarmuuskeskuksen (HVK).

Kaasun toimitusvarmuuden ennaltaehkäisy- ja hätäsuunnitelma on päivitetty vuonna 2023. Kaasumarkkina Suomessa on avattu kilpailulle vuonna 2020 ja Suomen kaasun toimitusvarmuus perustuu putkikaasun lisäksi toimitettuun LNG:hen. LNG:tä tuodaan Suomeen (ja Baltiaan) Inkooseen vuoden 2023 alusta vuokratun tuontiterminaalin, Haminaan vuonna 2022 valmistuneen pienemmän kokoluokan tuontiterminaalin ja/tai Liettuan Klaipedan suuren kokoluokan tuontiterminaalin ja Baltian putkiyhteyksien kautta. Baltian kaasuverkko on edelleen yhteydessä Puolan ja muun Euroopan kaasuverkostoihin. Mainittu toimitusreittien monipuolistumisen lisäksi kaasun toimitusvarmuutta Suomessa tukee laskeva kaasun kysyntä.

Kaasun toimitusvarmuusasetus

Kaasun toimitusvarmuusasetuksessa määritetyn toimitusnormin suhteen Suomessa suojattujen asiakkaiden kysyntä voidaan täyttää kaikissa kolmessa normin mukaisessa tilanteessa. Kaasun toimitusvarmuusasetuksessa määritellyn ennaltaehkäisy-suunnitelman mukaisia toimenpiteitä on Suomessa käytössä laajalti. Huoltovarmuuskeskus, järjestelmävastaavana kaasun siirtoverkonhaltija Gasgrid Finland Oy, sekä myös kaasun, erityisesti LNG:n maahantuojat, ovat merkittävässä roolissa ennaltaehkäisevien toimenpiteiden vastuiden osalta, mutta myös viranomaiset ottavat osaa ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. Kaikki ennaltaehkäisevät toimenpiteet kansallisella tasolla ovat markkinapohjaisia. Ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä on jaoteltu eri kategorioihin. Tunnistetut kategoriat ovat:

1. Luotettava ja hyvin toimiva siirtoverkkotoiminta
2. Siirtoverkonhaltijan turvallisuusuimet
3. Varautuminen putki-, laite- ja komponenttirikkoutumisiin
4. Polttoainelogistiikkaan liittyvät toimet
5. Infrastruktuurihankkeet
6. Valmiusohjeet ja -vastuut
7. Ennaltaehkäiseviä toimia tukeva viestintä
8. Kannustimet ja sanktiot
9. Yhteistyö valtionhallinnon sisäisesti
10. Kansainvälinen yhteistyö
11. Kansainväliset varautumistoimenpiteet

Näiden pääkategorioiden alle on edelleen määritelty yksityiskohtaiset ennaltaehkäisytoimenpiteet.

Toimitusnormi ja suojatut asiakkaat

Toimitusvarmuusasetuksessa esitetyn toimitusnormin mukaisesti toimivaltaisen viranomaisen on vaadittava määrittämiään kaasu-yhtiöitä toteuttamaan toimenpiteitä, joilla varmistetaan kaasun toimitukset jäsenvaltion suojatuille asiakkaille seuraavissa kolmessa tilanteessa:

- a) Äärimmäinen lämpötila seitsemän päivän huippuajanjaksona, joka tilastollisen todennäköisyyden mukaan esiintyy kerran 20 vuodessa;
- b) Minkä tahansa 30 päivän ajanjakso, jona kaasun kysyntä on poikkeuksellisen suurta ja joka tilastollisen todennäköisyyden mukaan esiintyy kerran 20 vuodessa; ja
- c) 30 päivän ajanjakso suurimman yksittäisen kaasuinfrastruktuurin häiriötilanteessa keskimääräisissä talvioloissa.

Kaasumarkkinalain (25.8.2017/587, päivitys 16.2.2023/171) mukaisesti **sojatuilla asiakkailla** tarkoitetaan Suomessa:

- 1) Kaikkia kaasun jakeluverkkoon liitettynä kotitalousasiakkaita;
- 2) Kaasun jakeluverkkoon liitettyjä pieniä tai keskisuuria elintarviketeollisuuden yrityksiä, jos ne eivät pysty vaihtamaan kaasua muihin polttoaineisiin tai energianlähteisiin, sekä;
- 3) Kaasun jakelu- tai siirtoverkkoon liitettynä terveydenhuoltoon, keskeiseen sosiaalihuoltoon, hätätilanteeseen, turvallisuuteen, koulutukseen tai julkishallintoon liittyviä palveluita.

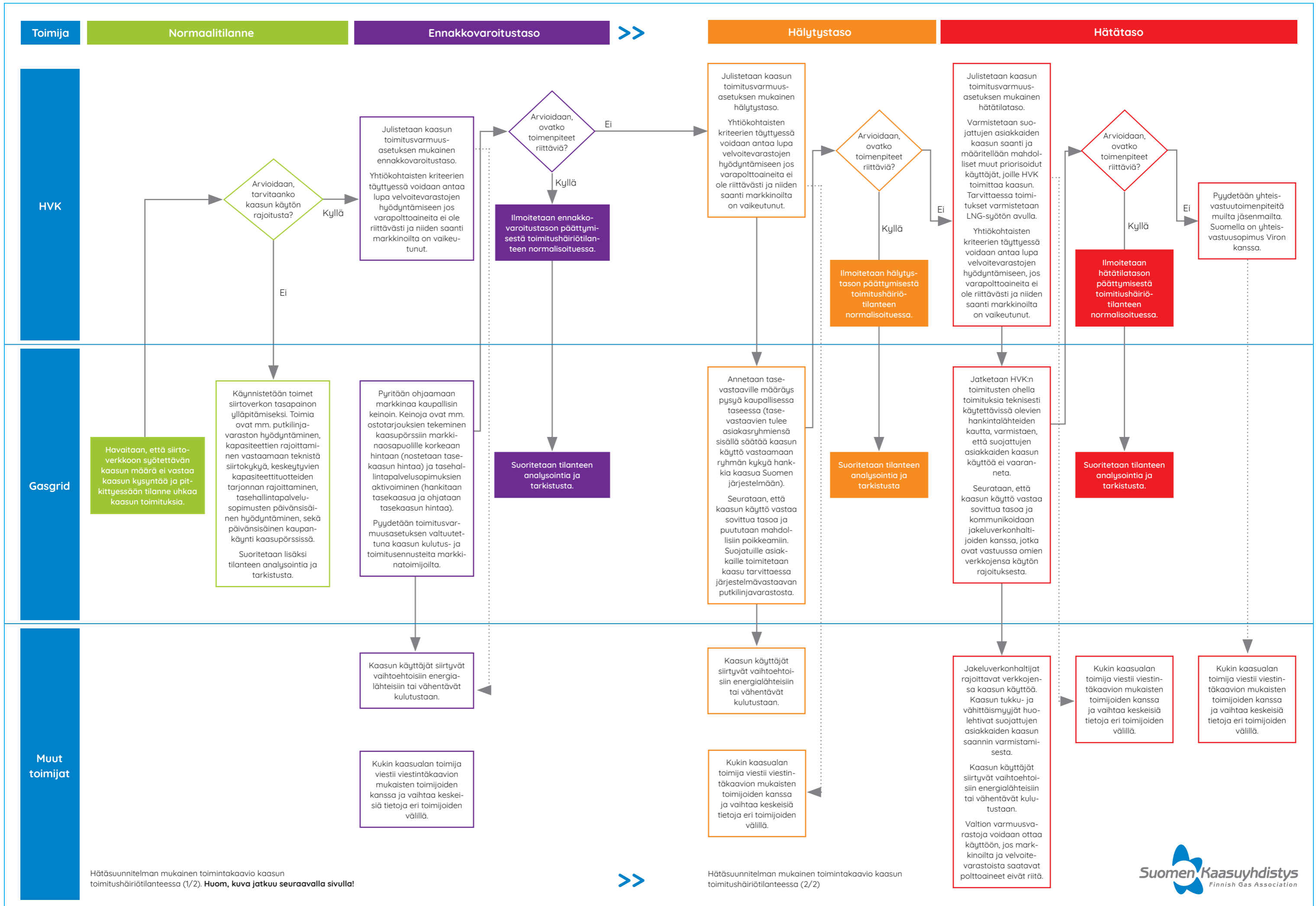
2. TOIMINTA MAHDOLLISSA TOIMITUSHÄIRIÖSSÄ

Kaasun toimitusvarmuusasetuksessa on määritelty kolme kriisitilaa (ennakkovaroitustaso, hälytystaso ja hätätilataso). Kaasun toimitushäiriötilanteessa vastuu viestinnästä ja tiedottamisesta on aina tilannetta johtavalla viranomaisella tai toimijalla. Suomessa kansallista kriisinhallintaa ja viestintää johtavia tahoja ovat ensisijaisesti Huoltovarmuuskeskus, erillinen kriisijohtoryhmä, sekä kaasun siirtoverkonhaltija Gasgrid Finland Oy.

Kaasun toimitusvarmuusasetuksen hätäsuunnitelman mukainen toimintakaavio käynnistyy, kun siirtoverkkoon syötettävän kaasun määrä ei vastaa kaasun kysyntää, ja pitkittyessään tilanne uhkaa kaasun toimituksia.

1. Mikäli kriisijohtoryhmä tunnistaa tilanteen, mikä voi johtaa hälytystasoon tai tarpeeseen rajoittaa kaasun käyttöä, HVK julistaa ennakkovaroitustason, jolloin Gasgrid Finland ohjaa markkinaa edelleen kaupallisin keinoin, mutta käyttää tavanomaista voimakkaampaa tasekaasun hintaohjausta kannustaen kaasun käyttäjiä siirtymään vaihtoehtoihin energialähteisiin, tai vähentämään kulutustaan muulla tavoin, tai kasvattamaan tuontia käytettävissä olevista hankintakanavista.
2. Lisäksi HVK voi antaa kaikilla kriisitasoilla ennakkovaroitustasosta lähtien yhtiökohtaisten kriteerien täytyessä luvan ko. yhtiölle hyödyntää velvoitevarastojaan, jos kaasua korvaavien polttoaineiden saanti markkinoilta on vaikeutunut ja yhtiö ei pysty hankkimaan korvaavaa polttoainetta riittävästi.
3. Mikäli ennakkovaroitustason mukaiset toimenpiteet eivät riitä, HVK julistaa hälytystason. Tällöin Gasgrid Finland määrää tarvittaessa tasevastaavat pysymään kaupallisissa taseissaan ja seuraa, että kaasun toteutunut käyttö vastaa hankinnan määrää. Suojatuille asiakkaille toimitetaan kaasua tarvittaessa siirtoverkonhaltijan putkilinjarastosta.
4. Mikäli hälytystason toimenpiteet eivät riitä, HVK julistaa hätätilatason, jolloin kaasun tukkumyyjät ja vähittäismyyjät huolehtivat asiakkaidensa kaasun saannin varmistamisesta niin pitkään kuin mahdollista. Ne toimijat, joilla on kyky edelleen syöttää kaupallista kaasuaan markkinalle, voivat edelleen jatkaa toimintaansa. Muilta, pois lukien suojatuilta asiakkailta, varmistetaan käytön lopettaminen tarvittaessa sulkemalla venttiilit. Hätätilatasolla HVK varmistaa ensisijaisesti suojattujen asiakkaiden kaasun saannin, sekä määrittelee mahdolliset muut priorisoidut käyttäjät, joille kaasua voidaan toimittaa. Tarvittaessa suojattujen asiakkaiden toimitukset varmistetaan LNG-syötön avulla.
5. Mikäli hätätilatason kaikki toimenpiteet on käytetty, ja niiden ei silti todeta olevan riittäviä vastaamaan vallitsevaan toimitushäiriötilanteeseen, voidaan HVK:n toimesta toimintakaavion viimeisenä kohtana vedota yhteisvastuutoimenpiteiden käyttöönottoon muilta EU:n jäsenmailta. Käytännössä tämä tarkoittaa yhteisvastuun pyytämistä Virolta, jonka kanssa Suomella on voimassa oleva yhteisvastuusopimus.

Hätäsunnitelman mukainen toimintakaavio kaasun toimitushäiriötilanteessa (1/2). Huom, kuva jatkuu seuraavalla sivulla!

Hätäsunnitelman mukainen toimintakaavio kaasun toimitushäiriötilanteessa (2/2)